
APPLICATION OF DIDACTIC METHODS AND DIDACTIC PROCEDURES IN THE EDUCATIONAL PRACTICE

Gjorgina Kjimova

International Slavic University "GR Derzhavin" Sveti Nikole, Bitola, Republic of North Macedonia,
ginakimova@yahoo.com

Abstract: The didactic method is a specific path of the educational process and aims, to meet the planned goals of the teaching. It also promotes logical and holistic knowledge by incorporating multiple components as cognitive in the form of facts, ideas, laws, affective component through the emotion and interest in adopting cognitive goals, as well as psychomotor component by engaging the motoric activities. This is the way that information it is made interesting, logical, useful and accessible. It is not enough just to present information and demonstrate ideas, but it should be in an interesting way, by engaging as many senses as possible, making the information applicable and considering it is useful. Otherwise, the information becomes useless, and the interest in its retention is lost. The didactic method helps answer the question how to teach so that learners can deeply learn? The didactic method is one of the essential components of education because it is itself a process of education. It has the following characteristics: active role of students in the educational process by motivating them to participate in teaching and extracurricular activities; finding solutions to tasks and problems by creating a positive teacher-student relationship; developing logical thinking; appointing the professor as instructor and observer during the educational process. The didactic method not only plays a key role in organizing and guiding the educational process, but it also offers many opportunities for motivating students, presenting information, behaving appropriately with other subjects, and so on. Professors can choose from a variety of different didactic methods and combinations depending on the subject matter at work. Methods and procedures change depending on changes in technology, changes in society, as well as interests and values. Unlike a method that involves a general way, the didactic procedure is used in specific situations. The procedure is a segment of the method, and the method may intergrates one or more procedures. Each method contains characteristic procedures that are classical. If new procedures are added, then the method is not clean but rather complex. The combination of new procedures can create a new method. The method can be considered effective if the involved procedures can realize specific planned goals. The difference between the procedure and the method is not so great, because sometimes the procedure can be turned into a method and the method can be changed into a procedure. The didactic procedure ends with techniques and tools. They enrich the content of the method and help students to have more fun and easier way to adopt the intended goals throughout the content. The paper gives an overview of the most usually methods and procedures which are applicated in the educational process in higher education in the Republic of Northern Macedonia.

Keywords: Didactic method, didactic procedure, differences, application

ПРИМЕНА НА ДИДАКТИЧКИ МЕТОДИ И ДИДАКТИЧКИ ПОСТАПКИ ВО ОБРАЗОВНАТА ПРАКСА

Ѓорѓина Кимова

Меѓународен Славјански Универзитет „Г.Р.Державин,, Свети Николе, Битола, Република Северна
Македонија, ginakimova@yahoo.com

Апстракт: Дидактички методот е специфичен пат на образовниот процес и има за цел исполнување на планираните цели на наставата. Исто така, промовира логично и целовито знаење со вклучување на повеќе компоненти како когнитивни во форма на факти, идеи, закони, афективна компонента со проткајување на емоции и интересност во усвојување на когнитивните цели, како и психомоторна компонента со ангажирање на моториката. Така се уредуваат информациите кои се прават интересни, логични, корисни и достапни. Не е доволно само да се презентираат информации да се демонстрираат идеи, туку сето тоа треба да биде на еден интересен начин, со ангажирање на што повеќе сетила, да биде информацијата применлива и да ја сметаат учениците како корисна. Инаку, информацијата станува бескорисна, и се губи интересот за нејзино задржување. Дидактичката метода помага да се одговори на прашањето: Како да се поучува за да може да научат учениците? Дидактичкиот метод е една од основните компоненти на образованието затоа што самиот претставува процес на едукација. Се одликува со следниве карактеристики: активна улога на учениците во образовниот процес преку мотивирање за учество во наставни и воннаставни активности; изнаоѓање

решенија за задачите и проблемите со создавање на позитивен однос професор-ученик и ученик-ученик; развивање на логично мислење; определување на професорот како инструктор и набудувач во текот на образовниот процес. Дидактичкиот метод ја игра не само главната улога во организирањето и водењето на образовниот процес, туку нуди и голем број можности за мотивирање на учениците, за презентирање на информации, за правилно однесување со другите субјекти и сл. Професорите можат да изберат од мноштвото различни дидактички методи и нивни комбинации зависно од материјата која е предмет на работа. Методите и постапките се менуваат зависно од промените во технологијата, промените во општеството, како и интересите и вредностите. За разлика од методот кој подразбира општ начин или пат, дидактичката постапка се користи во конкретни ситуации. Постапката е сегмент на методот, и методот може да содржи една или повеќе постапки. Секој метод ги содржи карактеристичните постапки кои се класични. Ако се додадат нови постапки, тогаш методот не е чист, туку е комплексен. Комбинација на нови постапки може да создаде нов метод. Методот може да се смета за ефикасен ако вклучените постапки дадат оставување на конкретните цели. Разликата помеѓу постапката и методот не е толку голема, затоа што понекогаш постапката може да се претвори во метод и методот може да се смени во постапка. Дидактичката постапка завршува со техники и алатки. Тие ја збогатуваат содржината на методот и им помагаат на студентите поинтересно, забавно и полесно да ја усвојат планите цели низ содржината. Во трудот е даден преглед на најчестата примена на методите и постапки во едукативниот процес во дел од високото образование во Република Северна Македонија.

Клучни зборови: Дидактички метод, дидактичка постапка, разлики, примена

1. ВОВЕД

Високото образование е образование што доведува до поседување на академска диплома. Високото образование исто така наречено пост-средно образование е незадолжителна последна фаза на формално образование што се случува после завршување на средното образование. Претставува нивоа 7 и 8 од верзијата за 2011 година на Меѓународната стандардна класификација на структурата на образованието. Завршува со интернализација на континуирано односно доживотно образование. Поради фактот дека продуцира идни академски граѓани посебно значење има квалитетот на образовниот процес кој го нуди. Овде големо значење има примената на дидактички методи и техники. Дидактичкиот метод како пат или начин на организирање на образовниот процес има за цел исполнување на когнитивните, афективните и психомоторните цели кои се планирани во силабусите. Главна интенција на наставните методи е стекнување на целовито знаење во форма на факти, идеи, класификации пред се на ниво на разбирање во тек на самата настава и нивна примена на интересен начин со примена на техники. Исто така, низ методите се овозможува целото акумулираното знаење да се применува и континуирано да се надградува во нови целини. Целиот тој пат на наставниот метод треба да овозможи информациите да бидат систематизирани во логично скелетни целини кои лесно се достапни за нови теми.

2. ДИДАКТИЧКИ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ

Современото образование не бара само сувопарно демонстрирање на теми преку информации и идеи, туку целиот тој процес треба да биде интересен, активен и применлив. Дидактичкиот метод претставува генерален пат за организирање на процесот на едукација. Добрите наставни методи се одликуваат со следните карактеристики:

- низа задачи и активности за студентите како динамичен елемент на образовниот процес преку мотивирање за учество во активности во тек на предавањата и надвор од нив;
- решавање на задачите и проблемите на најсоодветен начин за студентот со создавање на позитивен однос професор-студент и на студентите меѓусебе;
- развивање на логично и критичко мислење;
- промена на улогата на професорот како инструктор, супервизор и евалуатор во професионалното и лично растење на студентот низ образовниот процес.

Дидактичкиот метод има улога не само во однос на содржините односно темите од предметот, туку со својата стратегија нуди и можности за привлекување на внимание на студентите и мотивирање во однос на активно слушање, учествување во презентирање на информации од темата, проектни активности и развивање на добар однос со колегите. Професорот може да избере комбинација на различни дидактички методи за обработка и усвојување на планираните теми. Во однос на видот на дидактичките методи потребно е да се напомене дека покрај традиционалните наставни методи се иновираат или се појавуваат нови кога има потреба од промени. Главните предуслови се промените во вредностите, интересите и технологијата во општеството. Дидактичкиот метод најесенцијално настојува да најде пат за тоа како

учениците и студентите да учат со разбирање и со интерес и со можност за практична примена. Најпознати дидактички методи се:

1.Метод на предавање-методот за предавање е само еден од неколкуте основни наставни методи, иако во повеќе нивоа на образование обично се смета за примарен. Методот за предавање е погоден за формалното образование и е доста економичен, особено со поголеми броеви на ученици и студенти. Ова е причината зошто предавањата се стандард за повеќето насоки на факултетите, кога може да има неколку стотици студенти во училиницата одеднаш. Предавањата им овозможуваат на професорите да им се обраќаат на повеќе студенти одеднаш и овозможува пренесување на поголема количина на информации што тие ги чувствуваат најважни, според планот на предавањата. Методот на предавање е активен за професорот, а студентите имаат пасивна улога што може да го попречи учењето со разбирање. Додека овој метод ја олеснува комуникацијата од голем размер, предавачот мора да вложува постојан и свесен напор да се освести за проблемите на студентите и да ги ангажира студентите да даваат вербални повратни информации. Може да се искористи за да предизвика интерес за некој предмет доколку професорот има ефективни вештини за пишување и зборување.

2.Демонстрација- е метод на предавање, односно процес на предавање преку примери или експерименти. Професорот комбинира наставните стратегии за објавување на информации и покажува како тие се случиле. На пример, професор од подрачје на природни науки може да презентира идеја со вршење експеримент пред студентите. Демонстрацијата може да се користи за да се докаже факт преку комбинација на визуелни докази и расудување. Демонстрациите се слични на раскажувањето, но со примери што им овозможуваат на студентите лично да се уверат во настанувањето на презентираниите информации. Запомнувањето на список на факти е одвоено и безлично искуство, додека истите информации, пренесени преку демонстрација, стануваат лично и визуелно релевантни. Демонстрациите помагаат да се подигне интересот на студентите и да се зајакне задржувањето во меморијата затоа што тие обезбедуваат врски помеѓу фактите и реалните апликации на тие факти. Предавањата, од друга страна, честопати се насочени кон фактичка презентација отколку на реално поврзано учење. Една од предностите на методот на демонстрација се однесува на можност за вклучување на различни наставни материјали за да се направи процесот на учење да биде ангажиран. Ова доведува до активирање на неколку сетила на студентите, создавајќи повеќе можности за учење. Пристапот е корисен и за професорите затоа што е прилагодлив и за групното и за индивидуалното предавање. Како и да е, демонстрациите може да бидат ефективни и во наставата во природно математичко подрачје и во уметничките подрачја.

3.Соработката-како метод на настава овозможува на студентот активно да учествува во процесот на учење преку разговор на едни со други и низ слушање на мислењата на другите. Соработката воспоставува лична врска помеѓу студентите и темата на работа и им помага на студентите да размислуваат на помалку субјективен начин. Групни проекти и дискусии се примери на овој метод на предавање. Професорите може да користат соработка за да ги проценат способностите на учениците да работат како тим, лидерските вештини или презентационски способности. Дискусиите можат да имаат најразлични форми. После одредена подготовка и со јасно дефинирани улоги, дискусијата може да претставува најголем дел од часот, при што професорот дава само инструкции, кратки повратни информации и на крајот резимира. Групните проекти овозможуваат градење доверба, воспоставување групна интеракција, имаат во предвид критики, вклучуваат различни видови на учење, користење на проблеми од реалниот свет, размислување за проценка, користење на различни стратегии, им помагаат на студентите да користат истражување и да користат технологија за полесно учење. Дискусија во предавална е најчестиот вид соработка. Тоа е демократски начин на раководење со часот, каде на секој студент му се дава еднаква можност да комуницира и да ги изнесе своите ставови. Дискусијата што се одвива во училиницата може да ја олесни професорот или ученикот. Таа исто така може да следи пред во тек или после презентација или демонстрација. Кратките дискусии можат да го подобрат разбирањето на студентите, да додадат контекст на академската содржина, да ги прошират перспективите на студентите, да ги потенцираат спротивставените гледишта, да го зајакнат знаењето, да градат доверба и да ја поддржуваат заедницата во учењето. Можностите за активна дискусија на предавањата може да се разликуваат во голема мерка во зависност од темата. Сепак, мотивациите за одржување планирана дискусија во училиницата остануваат доследни. Ефективна дискусија во предавална може да се постигне со испитување на повеќе прашања кај учениците, парафразирање на добиените информации, употреба на прашања за развој на критичко размислување со прашања од типот како „Може ли да се направи чекор понатаму?“, „Кои решенија мислите дека може да го решат овој проблем ?, “Како е поврзано ова со она што го научивме ..?“, “Кои се разликите помеѓу ...?“, „Како се однесува ова на вашето сопствено искуство ?“, “Што мислите дека предизвикува?“, „Кои се импликациите на?“, „Јасно е дека влијанието на наставните методи врз стратегиите за учење во високото образование не може да се занемари

заради важноста на личноста на студентите и академската мотивација што исто така делумно објаснуваат зошто студентите учат низ правење или во текот на самите предавања.

4. Терминот „дебрифинг“ се однесува на разговори кои се поврзани околу споделување и испитување на информации по одредено случување. Во зависност од ситуацијата, дебрифингот може да послужи за различни намени. Ги зема предвид искуствата и го олеснува размислувањето и фидбекот. Дебрифингот може да вклучува повратни информации кај студентите, но тоа не е намерата. Намерата е да им се овозможи на студентите да го проценат нивното искуство и напредок кон промена или трансформација и да го преиспитаат своето искуство. Овој процес вклучува познавање на циклусот на кој студентите можеби ќе треба да бидат водени за напредок. Откако искуството е целосно интегрирано, студентите ќе излезат од овој циклус и ќе продолжат со следниот. Дебрифингот е секојдневна вежба во повеќето професии. Може да биде во психологија, здравствена заштита, политика или економија. Ова е исто така прифатено како секојдневна потреба.

5. Истражувачки активности во предавална- е метод кој предизува активност на студентите така што ќе може да се подобри процесот на учењето преку активности на истражување. Се знае доста за позитивностите на предавањата како целина на материјалот и темите, но секоја наставна ситуација е единствена во однос на содржината, нивото, вештините на студентите и стиловите на учење, вештините на професорите и многу други фактори. За да се зголеми учењето на студентите, професорот мора да открие што е најдобро за истражување во одредена ситуација. Секој метод на учење низ истражување е од суштинско значење во процесот на студирање. Професорите низ предностите и слабите страни на методите практикуваат посебни постапки, техники и модели за да ги надополнат предностите и да се спротивстават на слабостите. Овде професорот треба да е добро запознаен со типот на знаење што низ истражување треба да се конструира. Во други ситуации, професорите им овозможуваат на своите студенти со метод на истражување да предизвикаат да градат нови дополнителни знаења.

Во однос на дидактичката постапка значајно е да се напомене дека се применува во конкретни ситуации. Постапката е само сегмент на методот, но и така наставниот метод може да содржи една или повеќе постапки. Секој метод ги содржи карактеристичните постапки кои се својствени за него. Ако му се додадат нови постапки, тогаш методот не е чист, туку е комплексен. Комбинација на нови постапки може да создаде нов дидактички метод.

Методот може да се смета за ефикасен ако вклучените постапки дадат остварување на конкретните планирани цели односно резултати. Позитивниот момент во врска со постапките е фактот дека нивната комбинација и примена лесно може да се промени во конкретна ситуација зависно од атмосферата за работа. Тоа многу зависи од темата на работа, интересот и ситуацијата. Разликата помеѓу постапката и методот не е многу голема, затоа што понекогаш низа постапки може да се претворат во метод и методот може да се смени со низа соодветни постапки. Постапките се поделени во некои категории како што се: практична постапка и теоретска постапка. Дидактичката постапка завршува низ техники и алатки. Тие ја збогатуваат содржината на методот и самите постапки им помагаат на студентите полесно да ја разберат понудената содржина, да внесат динамика, да се зголеми интересот, практичноста и креативноста на студентите. Методите, постапките и техниките имаат тенденција континуирано да се комбинираат и да се менуваат што им дава флексибилен и динамичен карактер. Техниките се вид на конкретни алатки кои помагаат на студентите да бидат активни во самиот процес на предавања. Преку активноста на студентите, професорот добива повратни информации за тоа колку ја разбрале и усвоиле планираната тема или содржина. Тие имаат за цел да се поттикнува активноста низ истражување, да се развиваат ставови за соработка, за навременост, одговорност и позитивни општествени и научни вредности на студентите. Со помош на техниките во предавањата студентите се оспособуваат ефикасно да учат и критички да размислуваат уште во текот на самите предавања. Информациите кои ќе добиваат при усвојување на нови теми, студентите самостојно и од различни аспекти ги разгледуваат и оформуваат свое мислење кое понатаму со другите студенти и со професорот се резимира. Со овие дидактички техники кои се дел од светската современи предавања, студентите имаат улога на активни субјекти, а професорот има улога на инструктор и мотиватор.

Постојат повеќе техники на активност и тоа: пауза за размислување; стоп техника; техника коцка; насочена фантазија; грозд; техника англи како дебатна техника, реципрочно предавање; бура на идеи; мисловни мапи и низа други.

Значење имаат и мотивирачките техники кои се присутни во врвните европски предавањата во сите етапи на предавањата, а посебно се значајни на почеток на предавањата кога професорите се обидуваат да го привлечат вниманието на студентите за новите теми. Тие може да се однесуваат на темите, да имаат интенција за одржување на вниманието, или да се наменети за опуштање и краток одмор.

Разните наставни мотивирачки и мотивирачки техники како и методи во предавањата влијаат на емоционалното ангажирање на студентите, на нивните интереси и на создавањето на позитивна клима во предавалните. Во предавањата можат да се користат наставни мотивирачки техники од типот асоцијации. Посебните мотивирачки техники пак се наменети за опуштање и краток одмор на ученикот. Тие техники се однесуваат на опуштање со музика (со вежби со дишење), со движење (дигање раце, станување), посебни техники на медитација, визуелизација и други. Мотивирачките техники на опуштање можат да се користат во сите етапи на предавањата.

3. ИСТРАЖУВАЊЕ

Поради потреба од увид на квалитетот на предавања во смисла на примена на дидактички методи и техники во високото образование прикажано е истражување од трансферзален тип кое има прелиминарен карактер. Се работи за истражување со дескриптивна цел, односно утврдување на нивото на примена на методите и постапки во едукативниот процес во дел од високото образование во Република Северна Македонија, односно на дел од приватните универзитети.

Истражувањето беше спроведено во тек на месец јануари 2018 година и опфати 58 професори кои предаваат на приватни универзитети од повеќе факултети во 3 градови од државата избрани по случаен избор. Вкупно се опфатија 58 професори доктори на науки со различни научни звања како единици на анализа и со техника на анкетирање, со посебно конструиран инструмент анкетен лист со Ликертова скала го дадоа свое мислење по однос на проблемот на истражување. Податоците се обработија со софтверскиот пакет SPSS на ниво на дескриптивна статистика.

Во високото образование просечната возраст на професорите кои одговорија беше 44 години и од нив 36 или 62.07% професори беа од женски пол, а 22 или 37.93 % професори беа од машки пол. Во однос на прашањата за примена на дидактички методите и постапки во едукативниот процес во високото образование се прикажани добиените резултати:

Од дидактичките методи во предавањата генерално, најчесто се применува методот на соработка низ интерактивни работилници, дискусии и групни проекти според искази на 38 или 65.52% испитаници, следува методот на предавања според исказите кај 35 или 60.34% професори, близу е методот на демонстрација кај 33 или 56.90%.

Од техниките најчесто применувана е техниката бура на идеи кај 55 или 89.66%, а потоа следи техниката на мисловни мапи кај 40 или 68.97%, а од релаксирачките техники се применува визуелизација кај 21 или 36.21% испитани професори.

Прикажаните резултати кои се однесуваат на солидно ниво на примена на активни дидактички методи во предавањата во приватното високо образование во државата, низ високо ниво на примена на методот на соработка и техниката на бура на идеи, укажуваат на висок квалитет на интерактивен процес на предавањата. Добиените податоци иако имаат прелиминарен карактер, претставуваат индиктор за квалитетот на приватното високо образование во државата. Од друга страна резултатите се основа за идно уште поголемо инвестирање во квалитетот на процесот на предавања на професорскиот кадар и продуцирање на идни кадри со современи апликативни знаења и вредности.

4. ЗАКЛУЧОК

Квалитетот на образовниот процес има големо значење во секое ниво на образование, а посебно во високото кое е директен мост кон светот на реалната пракса. Стекнувањето на знаењата низ активен пат, комбинирани со задоволство во процесот на учење е неопходен услов за изградување на современи професионалци подготвени за соочување со предизвиците на модерната работна пракса и животот. Инвестирањето во професорскиот кадар, а од нив директно во квалитетот на образовниот процес во високото образование значи футуристичко антиципирање на успех.

ЛИТЕРАТУРА

Ќимова, Ѓ. (2018). Методика на наставата по психологија. МЦСП. СветиНиколе

Ќимова, Ѓ.(2019). Училишна педагогија. Здружение за теорија и практика на образованието, Образовни рефлексии, Скопје

Bayrhuber, H., Abraham, U., Frederking, V., Jank, W., Rothgangel, M., Johannes, H. (2016). Auf dem Weg zu einer Allgemeinen Fachdidaktik. Waxmann, Münster

Caplan, B. (2018). The case against Education: Why the Education System is a waste of time and money. Princeton University Press. p. 416.

- Dengerink, J., Lunenberg, M., Kools, Q. (2015). What and how teacher educators prefer to learn', *Journal of Education for Teaching*, 41:1, 78-96.
- Eaton, S. E., Dressler, R., Gereluk, D., Becker, S. (2015). A review of the literature on rural and remote pre-service teacher preparation with a focus on blended and e-learning models". *Werklund School of Education Research & Publications*.
- Filges, T, Torgerson, C, Gascoine, L, Dietrichson, J, Nielsen, C, Viinholt, BA. Effectiveness of continuing professional development training of welfare professionals on outcomes for children and young people: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*. 2019; 15:e1060
- Marrone, M., Taylor, M., Hammerle, M. (2018). Do International Students Appreciate Active Learning in Lectures?". *Australasian Journal of Information Systems*. 22.
- Moore, K. (2014). *Effective Instructional Strategies: From Theory to Practice*. Los Angeles, CA: SAGE Publications. p. 218.
- Nagro, Sarah A., Fraser, Dawn W., Hooks, Sara D. (2019). Lesson Planning With Engagement in Mind: Proactive Classroom Management Strategies for Curriculum Instruction". *Intervention in School and Clinic*. 54 (3): 131–140.
- Pucciarelli F., Kaplan Andreas M. (2016). Competition and Strategy in Higher Education. *Managing Complexity and Uncertainty*. *Business Horizons*, Volume 59
- Rivera, A. D., Gutiérrez, V. C. (2016). Competences and didactic strategies from the socio-educational approach. *Quederns digital.net*, 82 (1), 28-38.
- Tulodziecki, G., Herzig, B., Blomeke, S. (2017). *Gestaltung von Unterricht. Eine Einführung in die Didaktik*. 3. Auflage. Klinkhardt, Bad Heilbrunn
- Videla, C., Toro, J., Fajardo, M., & Diaz, J. (2019). Didactic Operation. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 6(6), 102-119.